

Skript

HISTORISCH TIJDSCHRIFT

Column: De geest van Oldebarnevelt

Auteur: Geert H. Janssen

Verschenen in Skript Historisch Tijdschrift, jaargang 41.2, pp.
153-156. © 2019 Stichting Skript Historisch Tijdschrift, Amsterdam

p-ISSN: 0165-7518

e-ISSN: 3051-2506

Skript Historisch Tijdschrift is een onafhankelijk wetenschappelijk blad dat viermaal per jaar verschijnt. De redactie, bestaande uit studenten en pas afgestudeerden, wil bijdragen aan actuele historische debatten, en biedt getalenteerde studenten de kans om hun werk aan een breder publiek te presenteren.

COLUMN

Het spook van Oldebarnevelt

Geert H. Janssen

Vijftien jaar geleden schreef ik in het tijdschrift *Openbaar Bestuur* een column over een klassieke Nederlandse *lieu de mémoire*: het standbeeld van Johan van Oldenbarnevelt op de Lange Vijverberg in Den Haag (zie foto). Naïef als ik was, schreef ik destijds (2003): ‘Vandaag de dag gaat Oldenbarnevelts standbeeld schuil achter een laagje mos en een woekerende struik. Misschien is deze entourage tekenend voor de geringe publieke belangstelling voor Oldenbarnevelt’. Wat kan een historicus zich vergissen.

De afgelopen maanden, in aanloop naar de vierhonderdjarige sterfdag van de staatsman, was Johan namelijk helemaal terug in het nieuws. SP-Tweede Kamerlid (en historicus) Ronald van Raak greep de aanstaande verbouwing van het Binnenhof aan om een pleidooi te houden Oldenbarnevelts standbeeld naar het Binnenhof te verplaatsen en een forensische speurtocht te openen naar diens vermiste lijk. Hij vermoedde dat Oldenbarnevelts overblijfselen wel eens in de kelders van het huidige ministerie van Algemene Zaken verstopt zouden kunnen liggen. Van Raaks oproep werd tot ieders verrassing omarmd door minister-president Mark Rutte (ook al historicus). Rutte doopte Oldenbarnevelt prompt tot ‘de grootste staatsman uit onze geschiedenis’. Parlementaire journalisten vonden het aanvankelijk lastig deze ongehoorde politieke coalitie te duiden. Eva Jinek (alweer een historicus) stuurde Jaïr Ferwerda erop af die samen met Van Raak wist door te dringen tot de kruipruimtes van Rutte’s ministerie, waar een skelet overigens niet zo snel te vinden was. De teleurgestelde Tv-kijker kreeg een nieuwe kans bij RTL’s Frits Wester (geen historicus). Losjes geïnspireerd op Caroline Tensens succesformule *DNA Onbekend* had Frits ‘twee zussen’ opgespoord die claimden nazaten van de onthoofde staatsman te zijn. Ook deze Anke en Els eisten na vierhonderd jaar eindelijk eens duidelijkheid voor de familie.

Ik had in 2003 beter kunnen weten. Het spook van Oldenbarnevelt waart al sinds 13 mei 1619 (de dag van de executie) rond op het Binnenhof en laat ongeveer om de vijftig jaar even van zich horen. In de zeventiende en achttiende eeuw dook hij meestal op wanneer spanningen tussen prins- en staatsgezinden te hoog opliepen. De pijnlijke associatie met Oranje (Oldenbarnevelts tegenstander Maurits wordt doorgaans verantwoordelijk gehouden voor de executie van

de 71-jarige) garandeerde Oldenbarnevelts politieke overleving in de negentiende eeuw. Vooral de kwestie rondom een standbeeld verdeelde de natie. Guillaume Groen van Prinsterer (1801-1876) bedacht ooit als oplossing om tegelijkertijd twee standbeelden te laten oprichten, één voor Maurits en één voor Oldenbarnevelt. Door Maurits in Breda en

Oldenbarnevelt in Den Haag te situeren zouden beide afgietsels elkaar niet in de weg staan. Neocalvinist en Oldenbarnevelt-hater Abraham Kuyper (1837-1920) voelde niets voor dit politiek correcte voorstel. Pas in 1954 kon na jarenlang vergaderen een beeltenis onthuld worden, maar niet op het politiek beladen Binnenhof. Stel je voor dat koningin Juliana jaarlijks met haar Gouden Koets langs het standbeeld van de geëxecuteerde rivaal van haar voorvader zou moeten manoeuvreren.

Een compromis werd gevonden door het beeld op de Lange Vijverberg te plaatsen, maar het wel door de koningin te laten onthullen.

De heropleving van de lijk-en-standbeeld-discussie in 2019 past dus in een eerbiedwaardige Nederlandse traditie. En net als bij eerdere gelegenheden, draagt ook het huidige debat de tekenen van de tijd. De kwestie-Oldenbarnevelt lijkt in de eenentwintigste eeuw vooral te voorzien in een maatschappelijke behoefte aan emotionele identificatie en vrijblijvende boosheid. De oproep van de zussen Anke en Els ('het is mensonterend!') raakt ongetwijfeld een snaar bij TV-kijkers op zoek naar 'een stukje erkenning'. Het is ook tekenend dat eerherstel voor Oldenbarnevelt moet passen binnen 'een sober en doelmatig kostenplaatje'. Berichten over de fabelachtige bedragen van de Binnenhofverbouwing ('Gouden kranen en zilverbestek voor Tweede Kamerleden') werken als olie op het vuur bij boze, politiek-verdwaalde kiezers. Of het lijk van Oldenbarnevelt ooit gevonden gaat worden, waag ik hoe dan ook te betwijfelen. Al in 1619 gingen er geruchten dat hoofd en romp door de familie heimelijk zouden zijn ontvoerd. Bij eerdere verbouwingen van het Binnenhof (in 1770 en 1879) heeft men tevergeefs gezocht naar zijn lichamelijk overschot. Maar een historicus kan zich natuurlijk vergissen, dus over vijftien jaar schrijf ik gewoon weer een column.

Bron afbeelding: Wikimedia Commons.